

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини

Валентина Кушнір

**Януш Корчак та Василь Сухомлинський: дві постаті
гуманістичної педагогіки**

Монографія

Умань
ВПЦ «Візаві»
2020

УДК 37(438+477)(092)](02)
К96

Рецензенти:

Мачинська Ірина Ігорівна, доктор педагогічних наук, доцент, завідувач кафедри початкової та дошкільної освіти Львівського національного університету імені Івана Франка;

Іванова Дора Георгіївна, кандидат педагогічних наук, доцент, завідувач кафедри дошкільної та початкової освіти Ізмаїльського державного гуманітарного університету.

*Рекомендовано до друку вченою радою Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини
(протокол № 6 від 24.11. 2020 р.)*

Кушнір В.М.

К96 Януш Корчак та Василь Сухомлинський: дві постаті гуманістичної педагогіки : монографія / В. М. Кушнір ; МОН України, Уманський держ. пед. ун-т імені Павла Тичини. – Умань : Візаві, 2020. – 182 с.

ISBN

У монографії здійснено компаративний аналіз педагогічних концепцій Я. Корчака та В.Сухомлинського, розкрито їх гуманістичну спрямованість. Проаналізовано історичні витоки гуманістичної педагогіки. Окреслено та теоретично обґрунтовано перспективні напрями творчого використання гуманістичного педагогічного досвіду Я.Корчака та В.Сухомлинського в сучасних освітніх закладах.

Для науковців, вчителів, викладачів історії педагогіки, аспірантів, студентів.

УДК 37(438+477)(092)](02)

ISBN

© В. М. Кушнір, 2020

ЗМІСТ

ВСТУП	3
Розділ I. Педагогіка гуманізму в історії розвитку педагогічної думки	
1.1. Витоки гуманістичних засад у педагогічній думці.....	7
1.2. Розвиток Янушем Корчаком ідей гуманізму.....	22
1.3. Вплив творчої спадщини Януша Корчака на українську педагогічну думку	33
1.4. Компаративний підхід до дослідження спадщини Януша Корчака та Василя Сухомлинського	43
Розділ II. Наукові засади гуманістичного виховання Януша Корчака та Василя Сухомлинського	
2.1. Самоцінність дитинства та права дітей у педагогічних концепціях Януша Корчака та Василя Сухомлинського.....	54
2.2. Свобода дитини у виховному процесі Януша Корчака та Василя Сухомлинського.....	79
2.3. Створення умов саморозвитку, самореалізації і самовиховання у педагогічній практиці Януша Корчака та Василя Сухомлинського.....	93
2.4. Система роботи зі знедоленими дітьми у діяльності Януша Корчака та Василя Сухомлинського..	122
Розділ III. Януш Корчак і Василь Сухомлинський у контексті сучасної педагогіки	
3.1. Гуманізація виховання як важлива соціально-педагогічна проблема сучасного оновлення української системи освіти.....	147
3.2. Перспективи використання гуманістичних ідей Януша Корчака та Василя Сухомлинського для теорії і практики сучасної освіти України.....	154
Висновки	163
Список використаних джерел	165

ВСТУП

Євроінтеграційні процеси в Україні вимагають оновлення системи освіти, основаної на національно-культурних традиціях з урахуванням прогресивних досягнень української та світової педагогіки. Законодавча база освіти та науки України спрямована на пошук оптимальних і перспективних шляхів демократизації, гуманізації та індивідуалізації освітнього процесу, побудови взаємин між учителем і учнем на основі довіри, творчої реалізації, захисту прав і свобод. У цьому контексті особливо цінним є звернення до педагогічного досвіду прогресивних педагогів минулого.

До кращих надбань світової педагогічної практики належить педагогічна концепція польського подвижника Януша Корчака, яка охоплює систему поглядів на опікунську педагогіку, шляхи формування вільної і самобутньої індивідуальності.

Розгляду і вирішенню цих проблем присвячено багато теоретичних праць і віддано роки практичної педагогічної діяльності Я.Корчаком. Ним створено цілісну унікальну педагогічну систему, яка привертає до себе увагу педагогів та науковців багатьох країн.

У зв'язку з ідеологічною перешкодою, офіційна педагогічна наука раніше лише поверхово визнавала теоретичний та практичний внесок Я.Корчака в розвиток педагогіки. Незважаючи ні на що, сміливу зацікавленість гуманістичною педагогікою польського педагога-опікуна виявляв видатний педагог В.Сухомлинський. «Педагогіка серця» Я.Корчака була для нього духовно близькою і мала значний вплив на формування його гуманістичних педагогічних переконань навіть в умовах радянської дійсності.

В.Сухомлинський увібравши у свою педагогіку гуманістичні ідеї великих попередників та традиції народного виховання, зумів створити власну педагогічну систему, яка утверджувала гуманістичні цінності.

Порівняльний аналіз педагогічних концепцій Я.Корчака та В.Сухомлинського набуває особливої актуальності в період загострення протиріч між загальним визнанням необхідності гуманізації виховання та труднощами в її реалізації на практиці.

Різні аспекти педагогічної спадщини Я.Корчака вивчаються представниками польської науково-практичної педагогіки (О.Левін, М.Фальковська, І.Неверлі, Г.Морткевич-Ольчакова, І.Мержан, Я.Арнон, С.Волошин, Б.Суходольський, С.Томкевич, Н.Чакиров, М.Яворський, Б.Беллерате, К.Геберт, М.Чисельська, Б.Пушкін та ін.)

В Україні вивченням педагогічних ідей Я.Корчака займалася Т.Забута, яка у дослідженні «Організація дитячого самоврядування у виховній системі Януша Корчака» (Одеса, 1997) проаналізувала сутність та специфіку педагогічного керівництва дитячим самоврядуванням у виховних закладах Я.Корчака. С.Денисюк у дослідженні «Проблема формування особистості у педагогічній спадщині педагога-гуманіста Я.Корчака» (Київ, 2000) узагальнила провідні ідеї концепції формування особистості у педагогічній системі Я.Корчака. Значну увагу авторка приділила дослідженню періоду перебування польського педагога в Україні. Й. Гайда у роботі «Проблеми гуманістичного виховання особистості в педагогічній спадщині Януша Корчака та Антона Макаренка» (Київ, 2004) здійснила порівняльний аналіз підходів до проблеми формування особистості у педагогічних концепціях Я. Корчака і А. Макаренка. В. Мисько у дослідженні «Дитиноцентризм у педагогічній спадщині Януша Корчака» (Дрогобич, 2017) висвітлила ідеї дитиноцентризму в педагогічній спадщині Я. Корчака та окреслила можливості їх творчого використання у сучасній системі освіти України.

Різні аспекти педагогічної концепції та творчої діяльності В.Сухомлинського ґрунтовно досліджені Е.Андреєвою, М.Антонцем, І.Антоною, Р.Атояном, Є.Березняком, І.Бехом, Н.Бібік, Л.Бондар, А.Борисовським, М.Боришевським, В.Бутенком, В.Василенком, М.Вашуленком, В.Волошиною, О.Дзевеґеріним, І.Зязюном, Н.Кодак, М.Красовицьким, М.Кузіним, В.Кузем, М.Любициною, Б.Наумовою, І.Остапйовським, Д.Пащенком, І.Печеніковою, А.Розенбергом, О.Савченко, Т.Самсоною, М.Сметанським, О.Сухомлинською, В.Хайруліною, М.Ярмаченком та багатьма іншими.

У педагогічних концепціях Я.Корчака та В.Сухомлинського увагу привертає подібність їх ідей та педагогічних поглядів на проблеми виховання та навчання. На співзвучність ідей Я.Корчака та В.Сухомлинського звертали увагу вітчизняні та зарубіжні вчені: М.Борисовський, Р.Валєєва, К.Григор'єв, С.Денисюк, В.Кузь, О.Левін, П.Мазур, В.Оконь, В.Хандрос.

Варто зазначити, що приймаючи та переосмислюючи гуманістичні погляди Я.Корчака, В.Сухомлинський вступав у творчий діалог з ним, реалізовував та розвивав ідеї у власній педагогічній концепції, яка була результатом багаторічного педагогічного досвіду, критичного осмислення прогресивних ідей вітчизняної педагогіки, народної мудрості та великих мислителів інших країн.

Безперечно, що Я.Корчак та В.Сухомлинський є видатними представниками світової педагогіки гуманізму. Вивчення та аналіз їх

теоретичних поглядів, педагогічного досвіду сприяє пошуку орієнтирів, варіантів вибору шляхів реалізації гуманістичних ідей у навчально-виховній практиці.